

“PHÁT TRIỂN CHƯƠNG TRÌNH NHÀ TRƯỜNG” QUA THỰC TẾ Ở TRƯỜNG TRUNG HỌC PHỔ THÔNG THÁI NGUYÊN

TS. NGUYỄN PHƯƠNG LIÊN*

Abstract: In the trend of global integration, education reform is becoming necessary and urgent, in which designing a proper curriculum is one of initially important steps of innovation in term of contents, programs, textbooks and teaching methods. Thai Nguyen high School has been carrying out the pilot curriculum and obtaining fundamental innovations of content, teaching methods in developing learners' capacity.

Keywords: curriculum, curriculum development, school curriculum, competency.

Giao dục là một hệ thống lớn trong hệ thống xã hội, có liên quan mật thiết đến việc hình thành và phát triển nhân cách con người. Trong bối cảnh toàn cầu hóa và hội nhập như hiện nay, để hoàn thành được sứ mệnh do xã hội đặt ra, giáo dục cần phải đổi mới toàn diện, trong đó có đổi mới chương trình, sách giáo khoa (SGK) phổ thông. Theo lộ trình, chương trình SGK phổ thông mới sẽ được thực hiện sau năm 2015. Để góp mới phần chuẩn bị cho đổi mới Chương trình và SGK phổ thông sau năm 2015, ngày 25/6/2013, Bộ GD-ĐT đã có công văn Hướng dẫn 791/HD-BGDĐT về “Hướng dẫn thí điểm phát triển chương trình giáo dục nhà trường phổ thông”, theo định hướng phát triển năng lực học sinh (HS) góp phần cho đổi mới chương trình và SGK phổ thông sau năm 2015. Trường trung học phổ thông (THPT) Thái Nguyên - Trường thực hành của Trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên là một trong 8 trường được giao nhiệm vụ thực hiện thí điểm phát triển chương trình nhà trường (CTNT). Sau gần 3 năm thực hiện Hướng dẫn 791/HD-BGDĐT của Bộ GD-ĐT, năm học 2015-2016, nhà trường đã xây dựng được CTNT theo định hướng phát triển năng lực người học.

1. Một số khái niệm

1.1. Chương trình: Từ “curriculum”- con đường mòn, có nghĩa gốc xuất phát từ thời La mã cổ đại. Ngày nay, khái niệm “curriculum” được sử dụng trong giáo dục nhà trường có thể hiểu theo nhiều cách: là những gì được giảng dạy trong nhà trường/là một tập hợp các môn học/ là nội dung/ là một chương trình các nghiên cứu/ là một tập hợp các tài liệu/là một tập hợp các mục tiêu/ là một khóa học... Trong giáo dục phổ thông Việt Nam, chương trình đào tạo, chương trình môn học được hiểu là văn bản do Bộ GD-ĐT

ban hành, trong đó ghi rõ: Vị trí môn học; yêu cầu; nội dung chi tiết, thời gian thực hiện; hướng dẫn thực hiện chương trình. Đây là văn bản được xây dựng công phu, tỉ mỉ, do các viện nghiên cứu, các trường đại học, các nhà giáo biên soạn, được Quốc hội thông qua, Chính phủ phê duyệt, Bộ GD-ĐT triển khai và thực hiện thống nhất trên toàn quốc. Xuất phát từ quan niệm đó, “phát triển chương trình” là một khái niệm còn khá mới mẻ đối với Việt Nam.

1.2. Phát triển CTNT: là quá trình cụ thể hóa chương trình quốc gia phù hợp với thực tiễn của địa phương trên cơ sở đảm bảo yêu cầu chung của Chương trình quốc gia; lựa chọn xây dựng nội dung và xác định cách thức thực hiện phù hợp với thực tiễn nhà trường nhằm đáp ứng yêu cầu phát triển của người học, thực hiện có hiệu quả mục tiêu giáo dục.

2. Phát triển CTNT ở Trường THPT Thái Nguyên

Mục tiêu của phát triển chương trình giáo dục nhà trường phổ thông là nhằm khắc phục hạn chế của chương trình, SGK hiện hành, góp phần nâng cao chất lượng đào tạo ở các trường phổ thông tham gia thí điểm; củng cố cơ chế phối hợp và tăng cường vai trò của các trường sư phạm, trường phổ thông thực hành sư phạm và các trường phổ thông khác trong các hoạt động thực hành, thực nghiệm sư phạm và phát triển chương trình giáo dục nhà trường phổ thông; bồi dưỡng năng lực nghiên cứu khoa học giáo dục, phát triển chương trình giáo dục nhà trường phổ thông cho đội ngũ giảng viên (GV) sư phạm, giáo viên các trường phổ thông tham gia thí điểm; góp phần chuẩn bị cơ sở lý luận, cơ sở thực tiễn đổi mới chương trình, SGK giáo dục phổ thông sau năm 2015.

* Trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên

Trường THPT Thái Nguyên, trường thực hành của Trường Đại học Sư phạm (ĐHSP) - Đại học Thái Nguyên, được thành lập theo Quyết định số 2049/GD-ĐT ngày 22/5/1996 của Bộ GD-ĐT. Trong gần 20 năm xây dựng và phát triển, đến nay Trường THPT Thái Nguyên đã thực sự trở thành giảng đường thứ hai của Trường ĐHSP - là nơi giáo viên của Trường ĐHSP triển khai các hoạt động thực hành, thực tế chuyên môn, hướng dẫn sinh viên (SV) rèn luyện các kĩ năng (KN) nghề nghiệp, đồng thời cũng là nơi phát hiện, triển khai, thử nghiệm các vấn đề nghiên cứu khoa học giáo dục của GV, SV nhằm góp phần nâng cao chất lượng giáo dục phổ thông. “Phát triển CTNT” đã được thực hiện tại Trường THPT Thái Nguyên từ năm học 2013-2014. Tuy nhiên, trong những năm đầu, việc phát triển CTNT mới chỉ tập trung vào rà soát, phát hiện và khắc phục những hạn chế của chương trình, SGK hiện hành; bổ sung, cập nhật một số nội dung, thông tin mới. Năm học 2015-2016, nhà trường thực hiện phát triển CTNT một cách toàn diện hơn nhằm đáp ứng đầy đủ các mục tiêu của chương trình.

2.1. Xây dựng CTNT theo định hướng phát triển năng lực. Thực hiện *Nghị quyết số 29 ngày 4/11/2013 của Ban Chấp hành Trung ương Đảng về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo và Hướng dẫn 791/HD-BGDĐT* của Bộ trưởng Bộ GD-ĐT về thực hiện thí điểm phát triển CTNT, nhằm giảm áp lực học tập cho HS, nhà trường đã xác định các năng lực cơ bản cần hình thành ở HS như là kết quả cuối cùng của hoạt động dạy học, lấy đó làm cơ sở để xây dựng chương trình. Cụ thể: - Xây dựng chương trình giáo dục theo hướng chuẩn hóa, hiện đại hóa, gắn với thực tiễn xã hội, nâng cao chất lượng giáo dục toàn diện, chú ý giáo dục thể chất, tinh thần, bồi dưỡng nhân cách người học; - Xây dựng chương trình hợp lí, tạo điều kiện phát triển năng lực tư duy, tăng tính thực tiễn, giảm áp lực cho người học nhưng vẫn đảm bảo trang bị cho người học các kiến thức, KN và năng lực cơ bản để có thể tham gia kì thi THPT Quốc gia hàng năm; - Căn cứ chỉ đạo của Bộ GD-ĐT về đổi mới giáo dục, căn cứ tình hình thực tế, yêu cầu của các môn học rà soát nội dung chương trình của từng bộ môn, từng khối lớp, xác định năng lực cần hình thành cho HS theo từng khối lớp. Xác định các môn học tối thiểu, bắt buộc, tự chọn... để xây dựng nội dung và kế hoạch dạy học chi tiết. Ngay từ lớp 10, HS được học trọng tâm 3 môn cơ bản: Toán, Văn, Ngoại ngữ, được tư vấn để lựa chọn thêm 2 môn phù hợp sở trường năng lực của từng HS, phù hợp với tổ hợp môn xét tuyển của các trường đại học mà HS sẽ thi sau này; - Mỗi tổ

chuyên môn đều xây dựng 2 chương trình dành cho các đối tượng học khác nhau: 01 chương trình nâng cao dành cho đối tượng HS chọn để thi THPT quốc gia, 01 chương trình cơ bản dành cho đối tượng HS không chọn thi. Yêu cầu: đảm bảo người học được tiếp cận kiến thức đầy đủ, chính xác nhưng không áp lực; - Trong kế hoạch chuyên môn đầu năm học, các bộ môn đề xuất chương trình dạy học phân hóa, thiết kế hoạt động theo chủ đề, hoạt động trải nghiệm sáng tạo. Phối hợp với các khoa chuyên môn của Trường ĐHSP - Đại học Thái Nguyên để tổ chức các hoạt động nghiên cứu khoa học, các buổi sinh hoạt chuyên môn sâu theo từng bộ môn. Tạo môi trường thuận lợi cho GV, học viên cao học và SV thực nghiệm các đề tài nghiên cứu khoa học. Kết quả là, nhà trường đã xây dựng được chương trình các môn học theo định hướng phát triển năng lực người học, trong đó đã cấu trúc lại nội dung các môn học, xây dựng nội dung của 2 môn học mới: khoa học tự nhiên và khoa học xã hội.

2.2. Đổi mới phương pháp, hình thức tổ chức dạy học theo định hướng phát triển năng lực HS.

Nhằm tăng cường hiệu quả dạy học, giúp HS nắm vững kiến thức, có khả năng vận dụng kiến thức vào thực tiễn và có điều kiện phát triển các năng lực sở trường của cá nhân, nhà trường thực hiện dạy học phân hóa. Cơ sở để phân hóa HS là dựa trên hứng thú môn học, khả năng nhận thức, khả năng trí tuệ; động cơ, lợi ích... HS có năng khiếu, năng lực cao hơn được tiếp cận với các chương trình nâng cao để hình thành các năng lực chuyên biệt, HS tự cá nhân hóa thời khóa biểu của mình để đảm bảo có hiệu quả học tập cao nhất.

Để thực hiện được mục tiêu đó, nhà trường chú trọng nâng cao chất lượng tuyển sinh đầu vào: tuyển HS tốt nghiệp THCS có học lực từ khá, hạnh kiểm tốt trở lên ở cả địa bàn trong và ngoài tỉnh. HS sau khi trúng tuyển vào trường vào trường sẽ được đăng kí dự tuyển vào lớp chất lượng cao. Năm học 2015-2016 nhà trường tuyển chọn được 2 lớp chất lượng cao với 60 HS, trong những năm học tới sẽ tiếp tục lựa chọn để đảm bảo mỗi khối có 2 lớp chất lượng cao.

Bên cạnh đó, sử dụng đa dạng hóa các phương pháp, hình thức dạy học: dạy học theo nhóm, dạy học theo dự án, dạy học tích hợp, học theo các chuyên đề liên môn hoặc đơn môn, kết hợp dạy học trong lớp, ngoài lớp, nội khóa, ngoại khóa... nhằm tạo hứng thú và giảm áp lực cho người học. Đặc biệt, nhà trường phối hợp với Trường ĐHSP - Đại học Thái Nguyên với hội cha mẹ HS để tổ chức các buổi ngoại khóa, các lớp dạy KN sống và các môn thể thao tự chọn.

Nhà trường đã xây dựng chương trình trải nghiệm đối với các môn *Khoa học tự nhiên* và *Khoa học xã hội* tại khu di tích Đền Hùng, Hoàng thành Thăng long, di tích Cổ Loa, Tràng An- Bái Đính, Nhà máy thủy điện Hòa Bình, khu liên hợp gang thép Thái Nguyên cho HS khối 10. Mỗi tuần một lần, nhà trường tổ chức các buổi sinh hoạt ngoại khóa toàn trường với các chủ đề gắn với nội dung môn học hoặc các vấn đề xã hội.

Các tiết học của nhà trường đã thực sự đổi mới về nội dung, về phương pháp và hình thức tổ chức dạy học, 1/3 số tiết học được thiết kế theo hướng nghiên cứu bài học, phát triển năng lực người học. Mỗi môn học có tối thiểu 04 hoạt động trải nghiệm sáng tạo được thực hiện ngoài thực tế.

2.3. Chú trọng thực hiện các KN thực hành.

Trường THPT Thái Nguyên luôn phối hợp chặt chẽ với Phòng GD-ĐT và các khoa của Trường ĐHSPT để lập kế hoạch chi tiết cho SV tham gia trực tiếp vào “phát triển CTNT”. Cụ thể: - SV năm thứ nhất và thứ hai đến trường THPT Thái Nguyên ngoài việc tìm hiểu những hoạt động chung của nhà trường phổ thông còn trực tiếp tham gia thực hành các KN đoàn đội; các KN thực hiện giờ học và làm quen với môi trường giáo dục phổ thông; - SV năm thứ ba đến Trường THPT Thái Nguyên (3 tuần) trực tiếp tham gia vào các tiết học, dự giờ chào cờ, giờ sinh hoạt lớp, dự các buổi họp phụ huynh HS cùng với các giáo viên của trường thực hiện. SV tham gia các hoạt động của nhà trường về công tác đoàn đội và công tác chủ nhiệm lớp. SV tham gia KN tổ chức hoạt động dạy học và giáo dục cùng giáo viên trường phổ thông, thử nghiệm những sáng kiến đổi mới phương pháp giáo dục và dạy học. Đặc biệt là SV bắt đầu tiếp cận với các công việc của một giáo viên chủ nhiệm lớp; - SV năm thứ tư đến Trường THPT Thái Nguyên để thực hiện nhiệm vụ thực tập sư phạm 2 (7 tuần). Trong thời gian này, SV đã lập kế hoạch giảng dạy; tổ chức triển khai dạy học trong lớp và đánh giá HS. Trước khi đứng trên bục giảng, SV đã rèn luyện qua các bước: dự giờ soạn bài, tập giảng và giảng trên lớp. Sau mỗi tiết giảng đều được nghe ý kiến đóng góp của giáo viên hướng dẫn. Trong quá trình thực tập sư phạm 2, SV tham gia vào hầu hết quá trình dạy học ở nhà trường phổ thông như một giáo viên thực sự: dạy học, chủ nhiệm lớp, tổ chức các hoạt động ngoại khóa, thăm hỏi gia đình HS, phụ trách lao động, thăm quan các mô hình sản xuất ở địa phương, các hoạt động trải nghiệm sáng tạo dành

cho HS ở trường phổ thông. Trường THPT Thái Nguyên còn là cơ sở phối kết hợp với Trường ĐHSPT - Đại học Thái Nguyên trong công tác bồi dưỡng GV và giáo viên phổ thông nhằm đáp ứng nhu cầu đổi mới chương trình đào tạo giáo viên, đổi mới SGK phổ thông: GV của Trường ĐHSPT - Đại học Thái Nguyên trực tiếp giảng dạy ở trường phổ thông và giáo viên trường THPT tham gia các buổi sinh hoạt theo chuyên đề tại các khoa của Trường ĐHSPT - Đại học Thái Nguyên. Trong nghiên cứu khoa học, Trường THPT Thái Nguyên còn là nơi thực nghiệm và triển khai các đề tài nghiên cứu khoa học của GV và SV. Kết quả là tạo ra mối quan hệ hai chiều giữa trường sư phạm với trường phổ thông, gắn lí thuyết với thực hành trong đào tạo, các SV tốt nghiệp ĐHSPT luôn vững vàng về kiến thức chuyên môn và nghiệp vụ sư phạm.

Trong bối cảnh hiện nay, phát triển CTNT là điều phù hợp với thực tế bởi nó cho phép các trường phổ thông có thể vận dụng chương trình quốc gia một cách linh hoạt, phù hợp với đối tượng giáo dục, cơ sở vật chất, năng lực giáo viên của từng trường. Trường THPT Thái Nguyên đã xây dựng và triển khai CTNT trên cơ sở đảm bảo yêu cầu chung của chương trình giáo dục quốc gia, chủ động điều chỉnh cấu trúc nội dung dạy học, xây dựng kế hoạch giáo dục mới ở từng môn học; lựa chọn, xây dựng nội dung, xác định cách thức thực hiện phù hợp với thực tiễn nhà trường, đáp ứng yêu cầu phát triển các phẩm chất, năng lực của người học, góp phần thực hiện có hiệu quả mục tiêu giáo dục toàn diện mà nhà trường đã đặt ra. Kết quả đó là minh chứng cho sự chủ động, linh hoạt, sáng tạo của giáo viên, tính tích cực hoạt động của HS, gắn kiến thức trong nhà trường với việc phát hiện và giải quyết các vấn đề đặt ra của thực tiễn đời sống. □

Tài liệu tham khảo

- [1] Bộ GD-ĐT. *Hướng dẫn số 791/HD-BGDĐT ngày 25/6/2013 của Bộ GD-ĐT về Hướng dẫn thi điểm phát triển chương trình giáo dục nhà trường phổ thông.*
- [2] Nguyễn Danh Nam (2015). *Cơ chế phối hợp giữa trường sư phạm và trường phổ thông trong đào tạo giáo viên theo định hướng nghề nghiệp ứng dụng.* Tạp chí Giáo dục, số tháng 3/2015.
- [3] Phạm Hồng Quang (2011). *Giải pháp đổi mới chương trình giáo dục sư phạm và định hướng đổi mới giáo dục phổ thông.* Tạp chí Giáo dục, số 255 năm 2011.
- [4] Phạm Hồng Quang (2013). *Phát triển chương trình đào tạo giáo viên - những vấn đề lí luận và thực tiễn.* NXB Đại học Thái Nguyên.